

Tomislav Osmanli

Fantazmi u domu Politimije Zimba

Gospođica Politimija J. Zimba je živela sasvim sama na mansardi stare trospratne kuće, za koju je retkim prijateljicama pričala da je kuća samo najkrupniji deo njenog miraza. Ima u tom mirazu još stošta interesantnih stvari, govorila bi ona gledajući u svoje sagovornice svojim sivookim, tajanstveno nagoveštavajućim pogledom; i taj se glas širio gradom i privlačio zainteresovane kandidate, porodice, posrednike i svakojake navodadžije.

Gospođica Politimija je svim tim brojnim navodadžijama i provodažijama među koje su bili oni sami ili su prosili njenu ruku u ime skromnijih porodica, začudo nije toliko umela da vidi ljude, koliko – mane. Nalazila im je zamerke za svakojake stvari, od grešaka u ponašanju do onih u izražavanju; za nazalani govor čak i kad bi kandidati bili zaista nazebli, za slučajne mrlje na manžetnama, za neusklađenu boju kravate. Odbacivala je zbunjene, naduvene, kao i one skromnog i prosečnog ponašanja, tražeći visoke mere i harmonije u njima kao i savršenstvo ka kojem – bila je uverena – je i ona sama težila po svemu i svačemu, pa tako i po tom tako bitnom pitanju... Pa zar bračni drug sa kojim valja deliti sveta i veka da ne bude čovek iz porodice ravne njenoj? Zar ne treba da nosi silnu narav, ali i manire gospodina, da bude stasit muškarac, čvrst u odlučivanju i kavaljer u ponašanju, romantičan u duši, nežan u udvaranju, da govori bar francuski, da se oblači elegantno, da se svaki dan brije, da nosi lepo odabrane kravate danju, a crno odelo sa svilenom leptir-mašnom i tvrdo uširkani prelomljeni okovratnik u svečanim prilikama, da ima skladne crte lica i – bože mili, ni to ne može biti odveć – da ima sivoplave oči, poput njenih.

Gospođica Politimija nije htela da postidi svoga oca, gospodina Apostola J. Zimbu, veletrgovca štofovima koje je prodavao za groš čiste zarade po rifu u kome je – računao je Zimba jos kao mladi trgovac mastiljavom olovkom na sivom papiru od kartona – ulazilo 77,8 santimetara platna. I pored zlobnih glasina koje su kružile čaršijom, naime da basma Zimbina pušta boju već kod prvog pranja, njemu je trgovina lepo išla. Od jedne male radnjice u staroj čaršiji, kupljene novcem njegovog tasta, oca njegove žene Duke Tantalova, od zarada ostvarenim groš za grošem, on je uspeo da otvori još dve moderne štofare u novom delu grada i još nekoliko u okrugu, u kojima se prodavalo na stotine i stotine rifova na dan. Mada se pokazao od pomoći u početku trgovanja, Zimba nije voleo oca svoje žene. On, Duke Tantalov, za njega

je bio škonter i zelenaš odbojnog, sivookog i sumnjicavog mačijeg pogleda koji nije prekidao sa pozamljivanjem gotovine, a zatim i sa naplatom ljutih kamata čitavoj čaršiji, zbog čega su sitniji trgovci tresli rever i pljuvali pod pazuhe već kod samog pominjanja imena čarsijskog škontera.

Mada je i sam bacao oko na njegovu kćer, Apostolu Zimbi nije ni na kraj pameti bilo da je zaprosi. On bi, kada je bio mlad i nezauzdan, odjurio bi biciklu zajedno sa drugovima na reku da tamo zajedno gledaju tamo sve one zdrave žene rumenih obraza kako – podizavši široke suknje i umećući njihove krajeve za pojase – ulaze u reku, zahvataju vodu i izlaze pokazujući svoje obnažene, snažne, pune i vlažne bele batak, sipaju vodu u drvena korita postavljena na obali i prale, trljaju, suču i cede, razbacajući na sve strane kapi vode i svoje velike grudi i široke zadnjice, od čega bi mladi Zimba najpre pocrvenio u licu, a naposljetku bi ga podišli žmarci po ustreptalaj kičmi. A kada bi rumene, temperamentne i radišne žene koje su se dozivale, pljuskale i polivale, te pevušile, glasno se šalile i zvonko smejale, primetile te goluždrave momčiće kako zevaju u njih, počele bi da ih zadirkuju, da im viču i prete velikim prakljačama.

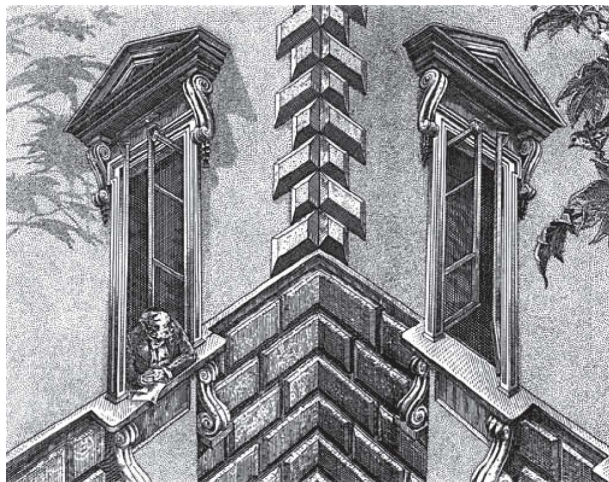
Vidiš li ovo?, viknula bi prkosno najguzatija među njima i pretila im prakljom, Dobićes je po turu!

Onda bi najbolji Zimbin drug iz detinjstva, zatim i venčani kum, onako s bicikla zgrabio kroz tanke letnje pantalone nabrekli ud i pre nego što bi jurnuli nazad u svoju mahal, dobio bi obloj pralji: A evo šta ćeš ti dobiti!

Negde u to vreme umro mu je otac, zidar koji je viskom, mistrijom a ponajviše krampom pravio rupe za plitke temelje sirotinjskih kuća i tako časno zarađivao crni lebac sebi i malobrojnoj porodici. Ne uspevši, zbog iznenadne smrti da ga blagovremeno otplati, zajedno sa čistim obrazom i časnim očevim imenom, Anastasu osta u nasleđe i očevo rastući dug, prispeo kod čarsijskog sarafa i lihvara Duke Tantalova. Kud će, šta će, tek onako mlad i zelen, Apostol ode i zatraži odlaganje otplate sivookom škonteru, kome nije mnogo trebalo da bi procenio njegovu sposobnost, da je pomnoži sa perspektivnošću, oduzme od neizvesne sreće svoje kćeri i, predosećajući dobru zaradu, da pažljivo prihvatajući molbu i još pažljivije tereteći stari dug novom, neviđenom kamatom, da skroji plan i da postavi klopku, da od Zimbe načini zeta starijoj ćerci.

Mada je jasno uvideo namere budućeg tasta, Zimba je prihvatio ponudu i – setivši se reči pokojnog oca iskazane iz surovog životnog iskustva, pre nego i sam upadne u nju, da su manje-više sve rupe iste, prihvati zelenaški sporazum, a sa njim i ruku škonterske ćerke, koja ubzo postade gospođa Donka Zimba. Tako ti se on uhvati zdravo za trgoviluk,

a labavo za slaba nedra i uvele sise Donkine, te na raftu sa šarenim basmama, u radnjici sto mu je odmah iza svadbe kupio tast, sa ćefiom obesi tablu: Čast svakome, veresija nikome.



Anamorfoza Ištvana Oroža

Tako je počela njegova uspešna trgovačka priča. Doduše, s vremena na vreme prekidana iritantnim prusustvom njegovog tasta Duke Tantalova, koji začudo i nije bio tako loš tast posto je tek rođenoj kćeri počeo nositi igračke, a kada je malo poodrasla doneo joj i jednu debelu angorsku mačku. Dete je igralo sa mačkom koja je imala čudnu naviku da se najedanput ukipi u neku tačku i čim svi pomisle da je ona to videla miša, od životinjice nije bilo ni traga ni najtiseg ćijuka.

Ova naša mačketina vidi ono sto mi ne možemo videti±, pomislio bi Apostol J. Zimba ponekad, dok je obračunavao na stotinjak groševa plajvazom na sivom karton, neumorno ližući mastiljavu olovku ustima od čega mu ona tokom vremena posta tamnoplava kao kancelarijska mastionica.

Sve je ovo za tebe, Timče, nezno je govorio otac svojoj kćeri-jedinici, potajno žaleći sto je Politimija, kojoj on tako lepo nadenu ime svoje majke, nasledila nelepe oči njenog dede Duke.

U rane sutone, kući su se slevale pare od dućana, pa kad bi iznutra zatvorili visoka vrata salon-trpezarije, ispraznivsi džakove na velikom ovalnom stolu, pa bi seli pored hrpa zgužvanog papirnatog novca, počeli bi da pare maze i ispravljaju dlanovima. Zatim bi ručno ispeglane banknote sortirali na gomilice i podvezivali ih običnim lastišima za provlačenje kroz obrube donjeg veša. Podvezane gomilice su njih troje ređali jednu nad drugom, da bi ih malkice pogledali pre nego ih stave u kućnu kasu, a sutradan, na sve masnijem kontu Apostola J. Zimbe poslali u francusko-domaćoj, štedno-kreditnoj banci.



Oto Diks: Porodica slikara Adalberta Trilhaasea, 1923

U tim nesumnjivim trenucima porodične idile, nežnim rečima svoga oca, izrečenim između dva natapanja mastiljave olovke u usta, Politimija A. Zimba bi se stidljivo nasmešila, osetila bi sivu angorku kako joj se mota oko nogu i zadovoljno bi usmerila svoje sive, dedine oči ka naslaganim banknotama pred sobom, te bi, gledajući ih kao što ju je mati naučila, videla u njima svoju buduću sreću i nastavila da ih mazi i pegla dlanom, dok bi Donka Zimba značajno i milostivo-prekorno pogledala muža i, kao po nepisanom pravilu, prebacila: Nemoj se veseliti, Apostole, ovo su samo papiri – kazala bi blagim prekorom Donka Zimba, da čovek pomisli kako ju je na to podstakla nedeljna propoved u sabornoj crkvi, dok ne bi u tantalovskom naplivu iznenadne srdžbe dodala: U zlato valja sve ovo pretvoriti. 'Jedna oluja i od para ostade samo običan papir', govorio je moj pokojni otac±. I kada bi preko ivice naočala bacila pogled na muža skrivenim zadovoljstvom primećujući kako, od rasuće nervoze na pomen njenog oca, Apostolu rumen lice, kao vrh osvete sto joj muž nikad nije zavoleo svog sivoookog dobročinioca, jednostavno nije mogla da se uzdrži, pa bi se prekrstila i sa uživanjem dodala: Ko što je moj tata čitavog života radio, bog da mu dusu oprost.

Koju dušu?, pitao bi kao za sebe Apostol, dok ju je u mislima već jurio ka spavaćoj sobi da bi tamo iz nahtkasne izvukao stari revolver što ga je njegov otac našao kopajući neki temelj za domaćinsku kuću. Apostol je, kao jedino nasleđe od svog jasnog izmučenog roditelja, taj pistolj brisao, čistio i lickao dvaput godišnje, jednom za Božić, drugi put za Uskrs; pri čemu bi se, opet u mislima, vraćao trkom i – dok mu se pogled ne bi ukrstio sa užarenim očima sive angorke – pucao bi u Donku nišaneći u glavu sa besprekorno očešljanom kosom. Od tog ubistva bez predumišljaja koje se sve češće odvijalo u njegovoj glavi, štrećnula bi se jedino mačka, te bi kao luda pobegla hodnikom.

Ova kurva ume da čita misli!, rekao bi sumnjičavo u sebi Apostol Zimba, prateći pogledom poludelu mačku tastovih očiju, dok bi Donka reakciju mačke tumačila dignute obrve i nepopustljivo poučnim tonom:

Instinkt, Apostole. One imaju instinkt za parenje, za razliku od *nekih* ljudi, pogledavajući sa izrazom nadmenog podsmeha ko Anastasiji koja bi, oborivši pogled i vezući ubrzanim bodovima, glumila da ništa ne razume od sveg tog razgovora. I tako, dok bi on u sebi ponovo i ponovo pucao u tu tantalovsku tikvu – nakon serije dramatičnih i krvavih ubistava Donke – u stvarnosti bi se Apostol uobičajeno uvalio u naslon omiljene fotelje i umirivši se na jedvite jade, zatvorenih bi očiju nekoliko puta vraćao sretne egzekucije, dok bi neurotična angorka bila odsutna i dok se on sam ne bi opustio. Tako se Apostol Zimba polako predavao dremanju, dlanova upletenih i položenih na veliki trbuh, a laktovim poduprtim na ručice zastićene miljejmima koje je spretno plela upravo ta višekratno ustreljena Donka. I tako, konačno savladan umorom i oslobođen nervoze koju mu je stvarala žena neprekidnim isticanjem onog sivookog škontera od njenog oca koga je Apostol i mrtvog mrzeo iz dna duše, da bi ga podsećala na njegovu utemeljivačku ulogu u njegovom bogaćenju.

Sa tim i takvim jedom, Apostol J. Zimba, trgovac nestalnim štofovima i izabranom pozamanterijom, ubrzo bi počeo da prede izgledom i zvukom starog mačora. Na početku bi gledao samo rifove sa novim dezenima, a u nastavku slikovitih snoviđenja, usnio bi omiljenu gomilu jedrih žena što drvenim prakljačama u velikim kazanima potapaju i kuvaju njegove štofove, cicove i basme, mešajući, mešajući i mešajući drvenim prakljačama, u isto vreme i velikim zadnjicama i jedrim sisama kroz koje se nadole slivaju kapi od toplih isparenja; i sve tako: voda klokoće, materijal se ne da, Apostol J. Zimba se sretno smeši u snu, a bešika mu polako popušta pred svim tim izazovima, još uvek dajući otpora i koljebljivo odbijajući da se prepusti oslobodilačkoj varci veselo rasklokoćene vode.

U to bi isto vreme gospođica Politimija A. Zimba okončala dotadašnji rad i pošto bi joj se majka – s podozrenjem i naplivom zavisti zbog nekontrolisanih glasnih kikoćenja muža koje je on iznenadno ispuštao tokom dremanja – rano povukla na spavanje (Imam neku čudnu glavobolju!), ona bi ostajala pored zadremanog oca, uzimajući ručni rad u ruke i vezla punetice floralnih motiva šarenim koncem, što joj sve zajedno sa panamskim platnom i francuskim (de-mi-se) koncima svakodnevno donosio otac iz svojih pozamanterija. Politimija bi, dakle, vezla i redovno bacajući pogled na zadremalog Apostola Zimbu svojim sivim očima, brzo probadala, uvlačila i vukla konac u ritmu njegovog hrkanja, prepuštajući se slobodnim razmislima o svojoj udaji.



Bruno Šulc: Dve devojke i procesija obožavalaca, 1920

Ona je tako mnogo volela taj deo dana, da je tokom vremena jedva čekala da dođe. Ljutila bi se kada bi se joj porodične obaveze, nenajavljene posete i neznani razlozi pokvarili baš taj uspokojavajući, samo njen deo dana. U tim bi joj momentima, pred oči izašao zadnji navodadžija i, budibogsnama, uvek neka od njegovih mana. I kao po pravilu, to prozračno prisustvo lika iz njenog sećanja, potom i iz njene mašte, primetila bi njena pametna angorka koja bi pronicljivim pogledom pogledala u prozračnog lepotana, a zatim bi se, izazovno se igrajući lepršavim repom, polako povukla u najudaljeniji ugao salon-trpezarije. Tako se gospođica Zimba predavala svojim lellujavim posetiocima. Onaj predposlednji, mada je govorio interesantno i živo, imao je užasno prljave cipele, zadnji je izgledao lepo, ali učini joj se da se mnogo znoji kada ga je ona ispitivala svojim sivim očima i mačjim njihovom. Ipak je ona priželjkivala muža; i u najsakrivenijim maštarijama, kao u herc-romanima koje je kriomice uzimala od svoje najbolje prijateljice Kasiopeje, zamišljala je svog pravog izabranika kako joj se izazovno približava i svojim je dubokim glasom pita: Može li jedan vals, *mademoiselle?*

Može, tiho bi šapnula ona da ne probudi radosno zaspalog oca, a on bi joj se približio tako blizu da bi je zapljusnuo mirisima lavande i mošusa, pa bi ona osetila njegov snažni dah na licu, gledajući ga netremice, dok je ne bi konačno zgrabio u čvrsti zagrljaj što ga je Politimija Zimba osećala u prekršenom struku, ali i u svim čulima, jako ošumoglavljena, takoreći pred nesvesticom, prepustajući se udvaraču i strastveno mu sapćući:

Može, može, *monsieur!*... I tako je devojka zapadala u najzanosnije maštarije, sve dok je ne bi prenuo iznenadni uzvik: E, neće moći! i u isto vreme trglo, neurotično frktanje angorke koja kao da je bila sišla s uma zbog iznenadnog upada u zajedničku fantaziju; te bi tako magija njene herc avanture iščezla, pucajući joj pred očima poput nestale čarolije,

možda pre poput običnog mehura od sapunice. Zajedno sa uzvikom kojeg malopre beše ispustio Apostol Zimba u snu krikom pobjednika u polusvesnoj borbi sa dremljivim fantazijama, ne predajući se izazovu klokota vode, mešanja sisatih žena sa prakljačama i, osobito, pritisku sopstvene naduvene bešike koja je zahtevala hitno i neodložno pražnjenje...

Ne valja se toliko nećkati, dusice čula bi gospođica Politimija unutrašnju pouku koja je obično imala glas njene majke – ubrzo pošto bi se Apostol J. Zimba izgubio negde u privatnim prostorijama odakle je dopiralo njegovo beskrajno dugo, na koncu i dramatično klokotanje u reklo bi se već prepunjenoj noćnoj posudi. Ali, odmah iza toga, čula bi i sopstveni unutrašnji glas koji je opomenjivao da ona ne može da se jednostavno da nekome, tek-tako naivno i plitkoumno, bez dobre procene i mudrog razmišljanja. Jer, eto šta se dogodilo onoj istoj Kasiopeji, njenoj najboljoj drugarici, i samoj iz dobrostojeće porodice, kćeri trgovca kožama i porodičnog prijatelja. Njih dve su se poznavale i igrale se još od malih nogu, a kao potom se kao gimnazijalke i sašaptavale kako će se udati za oficire i stidljivo pogledavale neke od njih ispod oka, poludele za njihovim vitkim stasom i širokim ramenima, šarmantno nakrivljenim cilindričnim šapkama sa crnim štitnicima nataknutim do samih živahnih očiju, tanko ufitiljenim brčićima iznad delikatnih usana koje su se privlačno micale i slatko izgovarale nećujne reči (poljubi me, poljubi me) te njihove umiljate osmehe (zaista ti dođe da ih poljubiš) i čvrstog, sigurnog koraka kojim prelaze ulicu, uvek nekud u žirbi... A njena se poučna priča dogodila tek sto su njih dve završile Veliku maturu.

Pošla je, dakle, njena najbolja drugarica na upoznavanje, na bal u Oficirski dom zajedno s ocem kad joj tamo za okom zape jedan stasiti potporučnik sa zift-cрном kosom, izduženog lica, strogo povučen, sa malo asimetričnim razdeljkom usred lepe glave i isto onako negovanim brčićima, kome je jedna Kasiopeja takođe bila ostavila utisak. Ne verujući očima, ona vidi kako joj se potporučnik približava sugurnog koraka te od oca traži odobrenja za jedan kadril s njegovom poštovanom kćerkom, pa pošto ga i dobija, uz njenu stidljivu saglasnost, izvodi je na sredinu sale i pre no što ples započne, strogo se pokloni udarajući petama vojničkih čizama i predstavljajući se najboljim manirima: Potporučnik Kurtić, gospođice!± Kasiopeja ga zabezegnuto pogleda, pa končno izgovara:

Stramota!±. Kurtić se prene i svestan neprijatnosti koje mu donosi njegovo specifično prezime objašnjava svojoj ples-partnerki: Zašto, gospođice, pa takvo mi je prezime nakon čega dobija stidljivi i najneočekivaniji odgovor od Kasiopeje: I moje, gospodine Kurtiću. I sta se desilo? Eno ti sad te iste Kasiopeje Stramote, kćeri uglednog trgovca iz ovog grada, udate za potporučnika i brzo prekomandovane u nekoj kasabi na drugom kraju zemlje, gde – pisala je ona Politimiji – cipele

najfinije kože i modela, koje joj zdušno šalje njen tata, ne mogu doći do najmanjeg izražaja pošto su stalno uprljane blatom i balegom; da njih dvoje žive u malom stanu pod kiriju, da je ona sa trbuhom do zuba od prvog blaženog stanja u kome se, eto, tako brzo našla, kozna otkad zaglavljena u balegi kasabe koju je i sam Bog zaboravio i, povrh svega, sa onim bestidnim prezimenom koje mora da sobom vuče čitav svoj život. Eto, reče sebi po ko zna koji put vrlo Politimija Zimba, poučavajući se na primeru Kasiopeje Stramote, eto šta se događa brzopletim devojkama.

2.

Sačekujući takoreći iz večeri u večer svog savršenog princa iz intimnih maštarija, gospođica Politimija A. Zimba dočeka i onaj smut od pre rata koji najpre, jednog za drugim, odnese njenog oca i majku, a zatim takođe i dućane štofova, basmi i pozamanterije za firmom Zimba. A kako joj je samo ovaj svet napustio otac, to je da se čovek krsti levom, pa tek onda desnom rukom!

Sedeli su oni tako jedne večeri sa parohijskim sveštenikom koji je bio svratio nešto ranije, da najpre kod njih opeva kolač za kućnu slavu koji su inače slavile mnoge porodice u gradu, i dok je posle obeda pop čekao na oduženo Donkino posluženje, raspredao je o novim cenama crkvenih usluga i bednih sveštentičkih plata ogovarajući usput i pola mitropolije, Apostol J. Zimba je odsutno i čedno odmarao pogled na šarama novog persiskog ćilima kojeg su bili prostrli povodom slave, te je razmišljao kako to tim Persijancima ide od ruke da održavaju, tako postojane, boje njihovih tkanina. Elem, relaksirano očekujući goste za slavsku vizitu, Apostol J. Zimba nije davao ni najmanji nagoveštaj drame koja će ga zadesiti za vrlo kratko vreme. I ne samo da nije bilo nagovestaja, nego je čak i obrnuto, tih dana uoči slave zarada bila tako velika, a gomile para vezane lastišima za banknote i kilote – veće no ikada ranije; te samim tim i raspoloženje Apostola Zimbe koji je sebi već smišljao reklamnu titulu kralj tranina i pozamantgerije.

I tako, samo što parohijski sveštenik ode i njih trojica ostadoše sami – šta li je trebalo sirotaj majci, slava i pokoj njenoj naivnoj dušici – ona domaćinski prinese Apostolu na poslužavniku slavsku pšenicu. On uze čistu kasicicu sa poslužavnika, zacrpe poveću grudvu žita i halapljivo je strpa u mastiljava usta, a ona mu, gledajući ga tako nemoćnog da bilo šta prigovori, izgovori, iznova mu popujući, onu njenu čuvenu misao:

Ne raduj se, Apostole, toj gomili para koje smo malopre sredili. Osvesti se, na rat miriše! Pare valja u zlato pretvarati! Nećemo valjda gomilu papira ostaviti detetu! Apostol Zimba sa nevericom pogleda u ženu, pokuša na brzaka da proguta žito e da bi joj odgovorio i sprečio je da sve

završi pominjanjem uloge njenog škoterskog oca u njihovom bogaćenju, ali mu grudva zape negde u sredini, te se Zimba neočekivano zarumeni, poskoci iz fotelje i ispusti kasičicu, otvori usta u stade da njome miče kao riba na suvom i pokušavajući da uzme vazduha, uhvati se za grlo obema rukama i kad mu ni to nije pomoglo, stade udarati nogama po podu, okrenu se dvaput oko sebe i u već usijanoj okrugloj glavi, nije bilo druge, začu sve glasnije zvona sa svog nenadno suđenog opela, sve dok nije sasvim ogluveo. Zatim pred očima počese da se ispiraju boje životnog tkanja kao da je neko sve oko Apostola Zimbe stavio pod snažni šmrk vode što je brzo skidao boje s tepiha stvarnosti sve do zaslepljujuće beline.

Gospođica Politimija i njena majka sa nevericom su gledale izbuljenog Apostola kako gnjuri u tom iznenadnom mlazu sa ustima koja nisu mogla disati, oznojene glave...i ostadoše kao skamenjene čak i onda kada se on sruši na pomenuti, tek kupljeni persiski ćilim, koprcajući nogama kao da učestvuje na biciklističkoj trci i, zajdeno sa grudvom žita u ustima, ne može se reći da je ispustio, već praćen glasnim zvukom – s njom progutao i svoj zadnji dah. Angorka ostade sasvim ravnodušna prema ovoj drami neomiljenog domaćina, samo šmugnuvši pod stolicu da je paćenik ne mi usput čušnuo ili poklopio.

Eto, tako se okončao u osnovu skromni život i bogata trgovačka priključenija trgovca štofovima, basmom i pozamanterijom, gospodina Apostola J. Zimbe, njihovog nikada neprezaljenog supruga i oca koji ostade da leži izbuljenih očiju i otvorenih usta koja ostadoše ukočena, kao znak njegove tvrdoglavosti, mržnje i zlovolje, izazvane suvislom rečenicom njegove zene koja ga je, kako se i pokazalo, izluđivala do smrti.

I šta ćemo sada?, upita naposletku njena majka i, dok se pred vratima čulo zvono i razdragana galama prvih slavskih vizitara.

Ništa odgovorila je njena kći i sama zbunjena: Ljudi i onako dolaze ovde. Reći ćemo im da je tata iznenada ispustio dušu, onako, bez razloga. A evo, pokaza ona glavom prema poslužavniku, imamo i žita.

Donka Zimba je gledala u kćer sa nevericom, kao što su, uostalom, i vizitari čas kasnije gledali u njih dve i u izbuljenog Apostola J. Zimbu na podu, sa nogama podignutim u vazduhu, kao da vozi neki nevidlivi bicikl, upućen negde naviše, višlje od tavanice njihove velike salon-trpezarije.

E, Apostole, sta uradi, čoveče?, reče kum da bi prekratio neugodnu tišinu, glasno šmrknuvši iz šoljice, pošto su Apostola smestili u drugu sobu onako izbuljenog u tavanicu i sa maramom preko poluotvorenih usta vezanu, kao za zubobolju, čvorom na potiljku, dok su oni ispijali gorku kafu u noći koja se umesto kućne slave pretvorila u kućnu žalost. A bio je domaćin čovek.

Bio..., plačljivo se složi Politimija i obrisa pocrveneli nos izgužvanom maramaciom koju držaše u ruci.

Sve je potaman je ostavio, kaza potom kum razmisljajući dal' iko zna, a posebno ona beštija kojim se njegov drug iz detiljstva morao oženiti, da on sam Zimbi duguje zadnju ratu od krupne pozajmice...

Nije baš sve potaman..., reče Donka prokljuviviši kumovu nameru, ali tu stade jer se seti da nije trenutak za takve razgovore.

Možda i nije, pomirljivo kaza kum, odlučivši da rizikuje sa vraćanjem pozajmice, pa doda: Ali, bio je čovek od reči.

Bio je, bio!, rekoše svi šarajuci pogledom po kući i brojeci u mislima nasledni inventar.

Neće da nije bio. Eto, o slavu je i pšenicu svoju pojeo, zaključila obudovala Donka Zimba pre no što je duboko uzdahnula i prepustila se mislima o nesigurnoj budućnosti koju im je Apostol J. Zimba ostavio svojim iznenadnim i pizmatarskim odlaskom.

I eto tako, uskoro sa ovog sveta ode i njena mati Donka Zimba: puče od jeda. A šta bi drugo? Kome bi sada trljala soli na glavu? Bez njega, ni kukičenje, ni vez na đerđefu, nit on sitna zadovoljstva nisu više imali nikakvu privlačnost, pa je tako shvatila da joj Apostol nedostaje više no što je uopšte i mogla misliti. Tako se u njoj pojavi crv grižnje. Svo vreme taj crv stade rovati po njoj: šta joj je trebalo da se očeeše o bolno mesto njenog Apostola, i to iz pukog inata. Počela je da priča sama sa sobom. Ma i on je bio sav goli inat!, pokušavala je da se odbrani od te svoje crvolike pomisli koja bi opet nastavila da rije u njoj i da se deblja i povećava. Velika stvar što ga je malkice poučivala na iskustvo njenog oca! Njen je otac bio štedljiv i sposoban saraf; eto, svo njegovo imanjenje u rukama njena dva brata i ono tamo stoji i oploduje se. Samo su Donka i njena mlađa sestra dobile po jedan deo za miraz i udaljile se za večita vremena od očeeve ostavine, ne dirajući ništa u neokrjneno imanjenje Tantalovih...

Jedne večeri tek što je sama peglala sve malu gomilicu novca od prodaje prvog od njihovih dućana koji su radili sa nikakvom ili samo bednom zaradom, sedeći na nekadašnjem očeevom mestu i samo što je primila izabranika svoje mašte, Politimiju prene snažan pucanj iz spavaće sobe njene majke što prepade i njenog osetljivog ljubavnika, koji i pored svoje idealne muževnosti namah nestade, pucajući i sam, doduše tiho, poput mehura iz ljubavne sapunice. Zatim se začulo još nekoliko pucnjeva, Malo pre ovih uzarednih pucanja, pošto se angorka neočekivano ispravila i načuljila uši, Anastasiji se učini da je iza poluotvorenih vrata ugledala pokojnog oca – kako gazeći na prstima i pokušavajući da ostane tih i neprimećen, hoda kroz hodnik sa zardalim

pistoljem u ruci – krećući se prema bračnoj spavaćoj sobi, ali je tu uobrazilju pripisala konvulziji svekoligog tragičnog događaja...

Onda je Politimija instinktivno shvatila šta se dogodilo: u istom trenutku je znala da je ostala sama i osetila se uzasno, kao siročić bez igde ikoga na ovom tuđem svetu, bez obzira što je već zašla u zrelo doba svojih trideset i pet, a neki su tvrdili i više, godina. Tako, te noći sasvim nestade njen dotad živi svet, uključujući i angorku koja je unezverena od svih tih potresnih domaćih zbivanja, otišla i nikada više se nije živa vratila u kuću Politimije Zimbe, a da su sa svim tim u nepovrat otišli i snovi o bračnom životu, zajedno sa već krajno proređanim, ubrzo i sasvim iščezlim kasnim prosidbama.

3.

Nakon završetka rata koji je prouzrokovao kompletan preokret, u zemlji je došla nova vlast. Revolucija je donela nove ljude i navike, ali gospođica Politimija, što zbog vaspitanja, što iz nasleđenog inata, nikako nije mogla da se otkaže onih starih. Nikome nije dozvoljavala da je oslovljava sa drugarice, novim obraćanjem koje je, začudo, preplavilo društveni život i istisnulo ono fino i prirodno tituliranje sa gospođice. Zato je hladno zamerala svakome koji bi se usudio da verbalno da intimise i drugaruje sa njom, izjavljujući da se ne seća kada su to oni zajedno išli po seoskim vašarima.

Vreme je polako prolazilo i majska ruža Politimije A. Zimbe počela je venuti. I kako je vreme prolazilo, od ruže ostade uglavnom trnje. Ona se nikako nije mogla pomiriti sa tim da im je stara očeva kuća oduzeta od nove države i posto nije uspela da uradi ništa nakon višegodisnjih parnica, stanari koje je država uselila po donjim spratovima njene bivše kuće, nisu više bili iznenađeni kada bi je bar dvaput godišnje ugledali pred svoje pragove kako im, hladnim i dostojanstvenim izrazom lica, sa sveskom i olovkom u ruci, hladno i uredno saopštava sve veći iznos kirije koju duše za višegodisnji boravak u stanovima njene očinske kuće. Razume se – nije dobijala nista, osim zbunjenih pogleda i kiselih osmeha – ali je ona insistirala na tom ritualu kojim je sasecala sumnje što su se u njoj sve češće javljale, da sveta, bas onog i onakvog do kojeg je njoj stalo, više nema, da je potpuno nestao.

Nekoliko decenija kasnije umrla je njena poslednja prijateljica, poslednja dama staroga kova od koje joj u nasleđe ostadoše dve šarene mačke. Više nije izlazila van, a i kad bi izašla, bilo bi to jedino zbog kupovine namirnica za sebe i mleka za par svojih mačaka. Ali i kada bi izlazila, gospođica vi Zimba natukla na glavu nekoi od svojih dobro

očuvanih, davno demodiranih šešira, te bi gledala samo ispred sebe da nikome ne bi morala otpozdravljati. Kadgod bi, recimo, primetila milicionara koji je prikveče obilazio njenu četvrt, gospođica bi prešla na drugu stranu ulice. Tako je ona prekinula, koliko god je to bilo moguće, sve veze sa spoljnim svetom koji joj se činio tuđim i potpuno suvišnim, srećući jedino prodavca u obližnoj bakalnici, ženom koja joj je svake druge nedelje dolazila da čisti i sa poštarom koji joj donosio bednu, od očevog druga i kuma, svojevremeno izdejstvovanu penziju. Tom penzijom je kum učinio dva dobročinstva: milostinju za kćer svog druga Apostola i oprost već poprilično narasle poslednje rate njegovog starog druga, koje mu je Politimija jednog dana pokazala u vidu preciznog mastiljavog zapisa njenog pokojnog oca. Kum lepo vrati svoj dug na taj način, pa i on ode njenom ocu. Sada ga često gleda kako se zajedno sa pripitim Apostolom Zimbom ušunjava u njihovu kuću pokušavajući da ostane neprimećen od njene majke, pa i od nje same.

Nju to, dakako, nije mnogo uzbuđivalo. Ona je imala svoj sopstveni svet. Napustivši jedan, ona sama sebi stvori drugi, svet u kome se osećala kao kraljica i kome se uvlačila sve više i više, ulazeći i izlazeći iz njega samo kada je bilo najneophodnije. Onda počne da živi u svetu svojih fantazma, ili, bolje rečeno...njeni fantazmi počese živeti u njenom svetu, sto su urođenim instiktom i hladnom inteligencijom, jasno primećivale jedino njene dve mačke. I njena nekadašnja odbegla angorka, koja se bila vratila kao četvoronogo priviđenje i sada se kretala po tavanima, musandrama, kovžezima, prozračno prolazila kroz zatvorena vrata, sevala očima u senkama i skrivenim čoškovima stare kuće i fosforescentno sijala iz praznina ispod starog nameštaja, mitareći se pred dvema ljubimicama koji su je primale kao da je i ona živa.

Svakog jutra kada bi se probudila, ona oko sebe bi nalazila te svoje tri mačke koje su tiho prele i protezale se.

Dobro jutro, male moje – govorila bi im detinjasto – pa vi ste već ste na nogicama. Hajte, dušice, doručak je na stolu, È table, È table s–il vous plait !...

Onda bi im Gospođica nasula mleka u tacnjicama, pa bi ih potom gledala kako jedu, sedeći za stolom sama i ponekad priželjkujući da im se pridruži. Pokatkad bi, iza otvorenih dvokrilnih salonskih vrata videla svoju majku kako - sa maramom vezanom oko čela (zbog onih učestalih glavobolja) i zavereničkim izrazom na licu - u nedrima raznosi svežnjeve banknota vezanih već popuštenim lastišima, pa bi joj usput prekorno cimnula glavom, usrdno se krećući ka svojoj spavaćoj sobi, dok bi je bešumno pratila njihova pokojna angorka, svetleći u tami hodnika svojim mačijim očima.



Oto Diks: Kroz staklo mračno

U to bi gospođica, koja je imala strahopoštovanje čak i prema senci svoje majke, utihnula glas i, dajući im znak da se i same utišaju, nastavila da šapatom razgovara s njima. Njena majka nije želela da učestvuje u njenoj intimi, pa je tim dvema crno-belim stvorenjima tiho govorila da se vraća onamo, na mestu zločina i da čita male oglase iz starih predratnih novina, tražeći najbolju cenu za zlato; da u kupaonici već po treći put zatiče oca, u gaćama dokolenicama na štrafte i majici bez rukava, sa čarapama vezanim za muške žartijere i papučama na nogama, kako u društvu triju nepoznatih jedrih žena sa prakljačama u rukama, vičući raspoloženo potresa mačke koje su ga ukočeno, nepoverljivo pratile istanjenim čulima, dok se glasno smeje i pretura šarenu basmu u kućnoj emajliranoj kadi; dok svoju drugaricu iz detinstva, Kasiopeju Kurtić rođenu Stramota, za koju je mislila da je već davno pokojna, ona vidi uvek pre spavanja, dok ležeći u svom velikom krevetu. Kasiopeja sedi na kauču nasuprot, u pohabanom mantilu i blatnih cipela sa dva para čarapa na nogama, doji svoju bebu, dok joj njen večiti potporučnik ufitiljenih brčica i asimetričnog razdeljka, prilazi, naginge se nad nju ljubeći uzornu majku i suprugu osuđenu na večito nagrđeno prezime i blatnjave cipele. Zatim svo troje Kurtića, nameštenih kao za fotografisanje, gleda u nju dugo i samilosno. Na sve to mačke odvrćaju glasnim mjaukanjem, a ona stišće svoje sive ostarele oči tankih, skoro prozračnih kapaka i pokriva se pohabanim svilenim jorganom preko glave, da ih ne gleda više.

4.

Draga Kasiopeja – prekide ona muk jedne noći, obraćajući se posle dugog vremena prijateljici iz detinstva, porodično useljenoj negde usred njene spavaće sobe – moram ti nešto poveriti. Ne zelim više da krijem, evo nek čuje i on, rekla je i glavom pokazala na potporučnika Kurtića, koji na to kratko otpozdravi i diskretno ode negde kako bi ih ostavio same: Juče sam se verila. S kim? Još uvek ne mogu da ti kažem. Važno je da je priznao da me voli. Voleo me, kaže, dugo vremena. I evo, juče mi je potražio i ruku...

E, neće moći!, začu se glas i na vratima se pojavi Apostol J. Zimba kao da se malopre prenuo iz svog nekada životnog dremeza, te se gospođica iz strahopoštovanja prema tatici pokri jorganom preku glave, slušajući kako njegov svadljivi glas odjekuje hodnicima: To nikao neće moći!, sve dok u apartmanu nije zavladała tišina, dok se iz rezonantne kutije u kupatilu slušalo glasno klokoćenje izazvano obilnom ponoćnom toaletom nepopustljivog Apostola J. Zimbe. Ne viči, Apostole, nego vidi kako ćemo te gomile papira, bezvrednog kao i tvoja basma, pretvoriti u zlato±, dopirao je iz spavaće sobe glas njene majke koja je brbljala sve dok se iznova nije čuo uobičajeno snažan pucanj, koji put i dva na večer, dok bi malo zatim idući ka kupatilu sa pištoljem koji se još dimi u ruci, nakon dvojnog ubistva supruge Donke, po gaćama, muškim žartijerama, dokolenicama, papučama i majici, proparadirao Apostol Zimba, a za njim, hodajući na prstima, i kum sa cipelama u rukama.

5.

U jednoj od tih začudnih noći, vrata se odškrinuše, a gospođica se prene. Njen instinkt saomodbrane munjevito izreagova i ona pokuša da se ispravi u fotelji dok su joj se pod nogama uplitale crno-bele mačke. Gospođica Politimija J. Zimba, i sama pretvorena u divlju mačku, tačnije u ono što joj nikada nije bilo dozvoljeno da bude, primeti kapetana svetloplavih očiju, svoj večiti predmet želja i žudnje, svoju izgublenu i konačno pronađenu idealnu polovinu. On je sedeo pored vratiju i ispunjen zadovoljstvom i prividnim spokojstvom, ležerno je mahao rukom u kojoj je držao cigaru navučenu na muštiklu i prigušeno je preo dok su mu oči svetlucale u tami.

Mili moj, najdraži, mjauknu gospođica Politimija bez bojazni od ponovnog uplašenog trzanja njenih neurotičnih mačaka. One razumeju – pomisli ona dok su se ostale mačke povlačile u nekoj od drugih soba – Na kraju krajeva, ovo je moj Februar!

6.

Na vratima staričine kuće uznemireno je prvo zvonila, potom i snažno kucala čistačica. Konačno je dohvatila kvaku, sto je nerado činila znajući da će se Gospođica naljutiti ukoliko je zateče kod kuće. Ipak, kucanje je predugo trajalo. Vrata su bila otključana i samo što su se cijukom otvorila, iza njih neprimetno promače sen sivoookog zelenaša koju primetiše jedino one dve mačke koje, gledajući čas u nju, čas u skrivenog Duku Tantalova koji im je slao gestiove da ga ne izdaju, kao preneražene dočekaše uzbuđenu ženicu. Jedino su one znale da se Duke Tantalov vraća iz dnevne špekulativne posete svojoj ćerci Donki kojoj je došao izjutra pošto je svu noć tumarao čarsijom oko dućana koji je nekada bio njegova sarafnica, a danas jedna retko posećena orijentatlna čajdžinica; i da prodaje suvo zlato za večito bezvredne papire svoga zeta. Konačno, ona mu je bila kći u svakom smislu reči, a sa onim uvek raspoloženim biljmezom iz kupatila sa kojim je maksimalno izbegavao susrete kroz prostrane holove kuće, ona jedna i nije videla neki život dok je živela s njim u spavaćoj sobi što je njoj u isto vreme bio prostor i sreće, i nesreće...

Užas obuze jednu ženicu kada ona zakorači u salon-trpezariju. Na podu, slično pozi u kojoj se sa ovoga sveta skoro biciklistički bio odvezao njen otac i skoro na istim mestu, sada je ležala i gospođica Politimija A. Zimba, sivih očiju zagledanih negde daleko, u nekom večitom umišljaju bračnog životu koji se nalazio negde negde gore, bez daljnjeg iznad tavana, možda baš u potkrovlju, dok se nad njom umiljavala njena davno nestala angorka poturajući joj uz to pokojno tetošenje kitnjasti rep pod nos i golicaajući je njime bez posebnog poštovanja prema strašno ozbiljnom trenutku.

Oko nje, ne zeleći da pokvari idilu porodične kuće, za očevom se foteljom pojavila stasita silueta njene majke uredno očešljane kose i posto bi proverila jesu li fijeke krcate prozračnim komadićima zlata, sitnim i krupnim nakitom, male štanglice i nekoliko šipki impresivne veličine, Donka bi Zimba koja je u toj stvarnosti ispunjenoj pucnjevima, brzim upokojavanjima i otegnutim glavoboljama, koristila samo prezime Tantalova, sela u fotelju onog galamžije i pokvarenjaka iz kupatila i sva blažena, vezla bi na njenom đerđefu, popunjavajući prazni deo, koncem od čistoe srme. A Apostol, povazan u gaćama, sa pištoljem udenutim u njihov lastiš, eksperimentisao je sa novim materijalima i basmama dok bi, zajedno s kumom, radosno kliktao u kupatilu povremeno hvatajući za velike guzove one jedre pralje iz naroda, dok bi kum provlačio prakljaču

kroz noge i gromko se smejući sav rumen u lici, pretio njome ciktavim večito radosnim ženetinama.

Mada je jadna ženica koja je decenijama održavala taj stan znala njegove najskrovitije uglove, nije mogla ni videti, nit čuti išta od tog intenzivnog života koji se odvijao u apartmanu koji je prividno nosio naizgled utihnite znakove jednog bivšeg, prohujalog života i, shodno tome, apsolutnog pokoja.

Za razliku od nje, sve to su registrovale tri mačke gospođuce Politimije koje su mirno gledale, treptale, prele, svetlucale očima i spokojno se šetale kroz sav taj miraz samo formalno upokojene devojke za udaju.

(1975, 2008)